

(XXVII Каришинські читання), м. Полтава, 28-29 травня 2020 р.) / заг. ред. проф. М.В. Гриньової. Полтава : Астроя, 2020. С. 75-79.

11. Однолько В.Г. Комплексна програма дій. Радянська школа. Київ, 1989. №3. С. 9-10.
12. Система освіти Сінгапуру. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1308-systema-osvity-sinhapuru-rik-u-rik-posidaie-pershi-mistsia-u-svitovykh-reitynhakh-u-chomu-zh-sekret-tsiiei-shkoly>
13. Тхоржевський Д.О. Державний стандарт загальної середньої освіти і диференціація змісту навчання. Київ, Педагогіка і психологія. 1999. № 4. С. 47-51.
14. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. / под ред А.И. Пискунова, Г.С. Костюка, Д.О. Лордкипанидзе, М.Ф. Шабавой; сост Э.Д. Днепров. Москва : Педагогика, 1974. Т. 1. 584 с.
15. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. / под ред А.И. Пискунова, Г.С. Костюка, Д.О. Лордкипанидзе, М.Ф. Шабавой; сост Э.Д. Днепров. Москва : Педагогика, 1974а. Т. 2. 439 с.

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРІЇ: КЛАВДІЙ ГАЛЕН – ЛІКАР ГЛАДІАТОРІВ ТА ПЕРШИЙ В ІСТОРІЇ ОРГАНІЗАТОР «МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ» ПОШТОЮ

Біланов О.С.¹, Білаш В.П.¹, Звягельська І.В.², Новописьменний С.А.³

¹Полтавський державний медичний університет

²Ліцей №6 «Лідер» Полтавської міської ради

³Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка

Історія твориться людьми і тільки людьми. Лише облік об'єктивних умов, що визначають дії особистостей, дає можливість проаналізувати роль конкретних історичних діячів у суспільному житті. Неодмінно потрібно враховувати, що історичні умови визначають в кінцевому форматі рівень діяльності особистості. Великі історичні діячі, як і великі суспільні ідеї, з'являються в переломні роки світової історії чи історії тієї чи іншої нації. Вони створюють, викликають до трансформації великі епохи [2].

Чільне місце в історії анатомії належить ученому і лікарю Клавдію Галену (131 – ок. 200 р. н.е.), в роботах якого найбільш повно і систематизовано викладені анатомічні та фізіологічні дані того часу. Гален запропонував класифікацію кісток, описав багато м'язів, судин і нервів, внутрішні органи, частини головного мозку (сім пар черепних нервів). Він ввів анатомічні назви (діафіз, епіфіз, платізма, массетер, кремастер), що збереглися до наших днів [1].

Після завоювання Олександрії римлянами центр культурного життя стародавнього світу перемістився в Рим. Клавдій Галенус, широко відомий під ім'ям Галена, народився в Пергамі, столиці римської колонії в Малій Азії, яка прославилася медичною школою, древньої бібліотекою і храмом, присвяченим Асклепію. Батько Галена, будівельник на ім'я Никон, був людиною високої

культури і м'якої вдачі. За відгуками, Гален був блискучим юнаком з гострим і допитливим розумом. Початкову освіту він здобув у батька і до п'ятнадцяти років досяг значних успіхів в природничих науках, логіці та філософії. Никон хотів, щоб його син став філософом, але, як свідчить легенда, одного разу уві сні до нього з'явився Асклепій і побажав, щоб Гален став лікарем. В ті часи снам надавали великого значення, і Никон умовив сина цілком присвятити себе вивченню медицини і анатомії. Гален відвідував медичну школу в рідному Пергамі і займався у викладачів, які були переконаними послідовниками Гіппократа. коли Галену виповнилося двадцять років, його батько помер, і юнак відправився подорожувати з метою подальшого вдосконалення.

Спочатку він поїхав до Смирни, де займався під керівництвом відомого анатома Пелопса. Потім Гален прибув до Греції і став вчитися в Коринті. Нарешті він досяг мети своєї подорожі – Олександрії, де був університет і де продовжували викладати анатомію – предмет, який найбільше зацікавив Галена. Але так як розтини трупів було заборонено, студенти намагалися розгадати таємниці людського організму за допомогою трупів свиней, мавп та інших тварин. Розтинаючи тварин, Гален припустив, і це було цілком закономірно, що їх внутрішні органи подібні до людських. Однак деякі його висновки розходилися з положеннями Герофіла та Еразістрата, які експериментували на трупах людей. У віці 28 років Гален повернувся в рідний Пергам. І тоді вже він вважався одним з найбільш освічених лікарів своєї епохи. Римляни побудували в Пергамі арену, де щоліта проходили змагання гладіаторів. Галена призначили лікарем гладіаторів. Цей надзвичайно важливий і впливовий пост відкрив перед Галеном несподівану можливість лікувати переламані кінцівки і поранені тіла людей. Успіхи Галена на цьому терені без перебільшення можна назвати видатними. У перший же сезон багато гладіаторів отримали поранення, але всі без винятку швидко одужали. Це здавалося дивом. Одне з нововведень Галена полягало у використанні пов'язок, змочених у вині, – прототип антисептичних перев'язувальних матеріалів пізніших часів [3].

По закінченню терміну роботи Галена в якості лікаря гладіаторів він попрямував до Риму, щоб зайнятися лікарською практикою. Там Гален засяяв, як сонце чистого розуму. Чудовий лікар, він швидко забезпечив собі широку практику і обзавівся впливовими друзями. Без жодної сторонньої допомоги він зайнявся реформою римської медицини на основі, яку сам вважав науковою. Не виключено, що Гален зміг би досягти успіхів у своїх починаннях, якби він не був настільки ревним послідовником Гіппократа. Замість сміливого просування нових знань Гален очолив боротьбу за чистоту доктрин Великого Вчителя з острова Кос, їх впорядкування та зведення в якусь медичну систему, яка на століття

залишилася б непорушною; жодному лікареві не довелося б більше ламати собі голову над тим чи іншим симптомом або роздмухувати, який з можливих методів лікування буде найбільш ефективним. Система Галена, на його погляд, повинна була передбачити буквально все і підказати вірну відповідь в будь-якій ситуації. Подібний всеосяжний і авторитарний підхід чудово вкладався в рамки римської філософії. Але все це, природно, не влаштовувало римських лікарів, чиїм поглядам серйозно загрожували теорії Галена, і вони з рідкісною одностайністю ополчилися на Галена. Повністю ігноруючи опозицію, Гален продовжував розвивати свою систему чисто науковими методами. Він без кінця ставив досліди, препарував тварин і птахів, читав лекції перед дедалі більшою аудиторією.

У 169 р. н.е. за наказом імператора Марка Аврелія, який вирішив використовувати знання Галена у військовій кампанії, видатний медик був викликаний в Рим. Однак Гален умовив імператора призначити його лікарем до спадкоємця престолу Коммода. До того ж у нього залишалось достатньо часу для досліджень, експериментів і приватної практики. Мало того, Гален примудрився, мабуть, першим в історії організувати «медичне обслуговування» поштою. Коло його пацієнтів був настільки великим, що частина з них жила навіть за межами метрополії, в таких віддалених районах, як Іспанія та країни Азії. У листах вони детально розповідали про історію та симптоми своєї хвороби. На підставі цього Гален ставив діагноз та в своїх відповідних листах призначав їм курс лікування [4].

За роки невтомної діяльності Гален написав близько 400 робіт, які займають важливе місце в історії класичної медицини. До нас дійшли тільки 83 твори, які, без сумніву, належать перу Галена. Основна анатомічна робота Галена «*De usu partium corporis humani Eibri XVII*» (17 книг про призначення частин людського тіла) була написана в 169-175 рр. грецькою мовою. Її переклад латинською мовою був здійснений в 1310, тобто майже 12 століть потому. У 1971 р видавництво «Медицина» опублікувало російською мовою цю працю в перекладі С. П. Кондратьєва під редакцією В. Н. Терновського.

Як анатом Гален запровадив багато нового в науку. Він систематизував накопичені знання, зробив спроби розкрити функціональне призначення кожного органу, пояснити особливості будови. У дослідженнях кровообігу Галену належить найбільше відкриття: він не тільки виявив, але і особливо підкреслив той факт, що артерії несуть кров. На думку Галена, ця функція артерій властива їм від природи, а не є наслідком простої випадковості [5].

Таким чином, у всіх сферах життя людина, особистість відіграє активну роль. Саме від особистості, від її дій, конкретних вчинків залежить неповторний колорит суспільного життя, його

унікальність.

Література

1. Верхратський С. А. Історія медицини / С. А. Верхратський. – К.: Здоров'я, 2011. – 352 с.
2. Дейнега Т.Ф. Напрями вдосконалення підготовки майбутніх лікарів у сучасних умовах на кафедрі анатомії людини / Т. Ф. Дейнега, Н. Л. Свінцицька, В. О. Рогуля, В. Г. Гринь // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 26 березня 2015 р, м. Полтава. – Полтава, 2015. – С. 71–73.
3. Робота у студентському науковому товаристві – перша ланка у процесі формування сучасного лікаря / Н. Л. Свінцицька, О. О. Шерстюк, Р. Л. Устенко [та ін.] // Актуальні проблеми сучасної медицини. – 2015. – Вип. 2 (50), т. 15. – С. 39–43.
4. Формування клінічного мислення у майбутніх лікарів на кафедрі анатомії людини / Н. Л. Свінцицька, О. О. Шерстюк, І. М. Солдатова [та ін.] // Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі: матеріали Х ювілейної Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю (м. Тернопіль, 18–19 квітня 2013 р.). – Тернопіль, 2013. – Ч. 1. – С. 453–455.
5. Шерстюк О.О. Стереоморфология: история и перспективы ее развития для теории и практики медицины / О. О. Шерстюк, Н. Л. Свинцицкая, Р. Л. Устенко [и др.] // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2020. – Т. 20, вип. 1 (69). – С. 186–192.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

*Бокова С.І.
СумДУ*

Система освіти як в Україні, так і в усьому світі, в період пандемії зазнала великих змін. За короткий проміжок часу практично весь навчальний процес перейшов в online формат, що дало можливість студентам не переривати навчання і підтримувати знання на достатньому рівні. В цей період адаптація системи освіти залежала від багатьох факторів, в першу чергу, від організації інфраструктури навчання, його технологій та контенту.

Аналіз отриманого досвіду роботи Сумського державного університету в критичній ситуації показав високу оперативність у забезпеченні переходу освітнього процесу в online простір. До початку пандемії співробітниками університету було розроблено власні платформи для роботи викладачів в online просторі та їх взаємодії із студентами й іншими учасниками освітнього процесу. Для викладачів було проведено ряд тренінгів – вебінарів з підвищення кваліфікації.